

Evaluatieonderzoek Inburgering

Verslagboek van de studiedag op 1 april 2010

Voorstelling evaluatieonderzoek Inburgering 1 april 2010 - voormiddag

Heeft het inburgeringsbeleid impact op de inburgeraar?

Doorlichting van het inburgeringsbeleid op het terrein

In opdracht van de Vlaamse overheid heeft het HIVA Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving, in 2009 het Vlaamse inburgeringsbeleid doorgelicht. Het HIVA heeft de impact van het inburgeringsbeleid nagegaan en een analyse gemaakt van de vertaling van het Vlaamse inburgeringsbeleid op het terrein. Wat zeggen inburgeraars en personen die (g)een traject gevolgd hebben over hun inburgeringsproces? Welke aspecten van de cursus maatschappelijke oriëntatie waren achteraf gezien het nuttigst? Is de cursus NT2 binnen het primaire traject inderdaad een hefboom geweest? Zijn inburgeraars die een traject gevolgd hebben vaker aan het werk?

Het HIVA heeft ook het inburgeringsbeleid op het terrein doorgelicht. De procesanalyse leert ons over de samenwerking tussen de verschillende actoren op het terrein. Hoe zit het met de samenwerking tussen onthaalbureau, Huizen van het Nederlands, VDAB, OCMW? Is er teveel of te weinig centrale aansturing? Het onderzoek gaat in op de vooruitgang sinds de vorige evaluatie in 2005 maar ook op blijvende en nieuwe uitdagingen.

Na de voorstelling van het onderzoek gaan we in een aantal werkgroepen dieper in op specifieke knelpunten met het oog op het zoeken naar structurele oplossingen.

PROGRAMMA

9u	inschrijving, onthaal
9u30	situering onderzoeksoopdracht
9u40	voorstelling impactanalyse
10u	voorstelling procesanalyse
10u20	vragen
10u45	pauze
11u	werkgroepen rond specifieke knelpunten in de uitvoering van het inburgeringsbeleid
12u30	receptie met broodjes

De resultaten van het onderzoek zullen na 1 april 2010 beschikbaar zijn op www.inburgering.be.

PRAKTISCH

Inschrijving

Inschrijven kan tot 25 maart 2010 via caroline.mertens@bz.vlaanderen.be met vermelding van naam, voornaam, organisatie en functie. Inschrijving is gratis.

Locatie

de Factorij
Huart Hamoirlaan 136
1030 Schaarbeek
Wegbeschrijving zie:
http://www.hig.be/documenten/de_factorij_web.pdf

VOORWOORD

Het inburgeringsdecreet bepaalt dat het beleid om de drie jaar geëvalueerd wordt. Het vorige evaluatieonderzoek, gepubliceerd in 2007 betrof de periode april 2004 tot december 2006. In die periode was alles nog redelijk nieuw, samenwerkingen waren soms nog aftastend, maatschappelijke oriëntatie had in ieder onthaalbureau een andere invulling, enz. Bovendien stond het cliëntvolgsysteem matrix nog in de kinderschoenen.

Sindsdien is er veel gebeurd: de doelgroep is uitgebreid waardoor ook gezinsvormers of gezinsherenigers met Belgen of derdelanders verplicht inburgeraar zijn geworden. Daarnaast zijn ook oudkomers doelgroep van inburgering. Het aanbod maatschappelijke oriëntatie is meer gestroomlijnd, net zoals het profiel van de trajectbegeleiders. Ondertussen wordt ook met de nieuwe methodiek en het nieuwe handboek maatschappelijke oriëntatie gewerkt. De wervende rol van de gemeenten is naar de onthaalbureaus gegaan. De screening en oriëntering naar het juiste aanbod NT2 wordt centraal aangepakt door de Huizen van het Nederlands. Het cliëntvolgsysteem is uitgebreid en gesystematiseerd, op de Kruispuntbank Inburgering zijn zowel onthaalbureaus, het agentschap voor binnenlands bestuur, de VDAB, de Huizen van het Nederlands, de aanbodsverstrekkers NT2 en de sociale huisvestingsmaatschappijen verbonden. Sinds dit jaar worden verplichte inburgeraars veel sterker opgevolgd in het kader van het administratief geldboetebesluit.

Dit zijn enkele van de meest opvallende wijzigingen. Het is duidelijk dat inburgering een jonge en snel veranderende sector is. Sommigen noemen dit dynamisch, anderen vinden dat het nu wel eens tijd wordt voor stabiliteit. Toen we in mei 2008 op initiatief van IPI, het samenwerkingsverband rond inburgering, met de betrokkenen van onderwijs, VDAB en inburgering samenzaten om na te denken rond de evaluatie 2009, waren sommigen vooral geïnteresseerd in het nagaan van de impact van inburgering. Worden de doelstellingen van inburgering gehaald? Wat is de meerwaarde van de verschillende onderdelen van het inburgeringstraject voor de verschillende doelgroepen? Durven we als beleidsmakers of uitvoerders onze eigen werking in vraag te stellen? Durven we het risico nemen dat de evaluator eigenlijk helemaal geen verschil vindt tussen vreemdelingen die een inburgeringstraject gevolgd hebben en vreemdelingen die dit niet gedaan hebben? En als we dit risico inderdaad durven nemen, is het dan wel überhaupt mogelijk om een methodiek te vinden die deze vergelijking mogelijk maakt?

Indien je impact wil nagaan, moet je dit echter niet meten vlak na een inburgeringstraject, maar enkele jaren later. De evaluator zou dus de impact meten van het inburgeringsbeleid van enkele jaren terug. Zoals gezegd was het inburgeringsbeleid toen nog heel jong. Indien we de impact van het huidige beleid willen nagaan, moeten we over enkele jaren de mensen die nu inburgering volgen bevragen. Of het huidige beleid goed zit, kunnen we dus op dit moment niet meten via een impactmeting. Daarom hebben we er in 2008 voor gekozen om de impactmeting aan te vullen met een procesevaluatie. Daarbij analyseert men het samenspel van de verschillende actoren betrokken bij inburgering. Wat loopt er goed, wat kan er nog beter? Wat is er gedaan met de aanbevelingen uit de vorige evaluatie?

Deze dubbele evaluatie, met enerzijds een impactluik en anderzijds een procesluik, werd uitgevoerd door een team van onderzoekers van het HIVA, onderzoeksinstituut voor arbeid en samenleving. De presentatie van de voornaamste bevindingen vindt u als bijlage bij dit verslagboek.

De studievoormiddag had ook tot doel om samen met de partners van het samenwerkingsverband vanuit drie invalshoeken (werkgroepen) aanbevelingen te doen om de huidige inburgeringspraktijk meer cliëntgericht te maken. Uitgangspunt voor de discussie was telkens: inburgering heeft een meerwaarde voor de individuele inburgeraar. Een aanbod op maat van de inburgeraar zal hiertoe bijdragen. Hoe hierbij maximaal samenwerken en elkaars expertise benutten?

Een eerste werkgroep had als titel 'cursusaanbod op maat', waarin werd nagegaan of het huidige aanbod inderdaad wel op maat is, en wat wenselijk en haalbaar is om dit aanbod nog beter af te stemmen op de vragen van de inburgeraars.

Een tweede werkgroep droeg de titel 'trajectbegeleiding op maat van inburgeraars met een professioneel perspectief'. Hier kwamen de vaststellingen van de onderzoekers rond onder meer loopbaanoriëntatie, flexibele trajecten en het al dan niet doorverwijzen naar VDAB aan bod.

De derde werkgroep had als titel 'trajectbegeleiding op maat van inburgeraars met een socio-cultureel perspectief'. Hoewel het evaluatieonderzoek hier niet op gefocust heeft, zal het socio-cultureel perspectief de komende jaren meer aandacht krijgen. Het is dan ook belangrijk te weten dat ook andere partners daarmee bezig zijn en afstemming dus zeker vereist is.

De voorbereidingen voor en verslagen van deze werkgroepen zijn in dit verslagboek opgenomen.

Voor IPI was deze studievoormiddag geen eindpunt maar een stimulans om het Vlaamse beleidskader en de eigen werking kritisch te blijven bekijken. Wij hopen dat de studiedag en het verslagboek de partners op het terrein motiveren en stimuleren om regionaal na te gaan hoe dit startpunt best een regionaal vervolg kan krijgen.

Gerlinde Doyen

Stafmedewerker inburgering
Agentschap voor Binnenlands Bestuur

Werkgroep 1: cursusaanbod op maat

Moderator: Hugo Staes - Onderwijsinspecteur – Inspectie inburgering

Verslaggever: Gerlinde Doyen - Agentschap voor Binnenlands Bestuur – team Inburgering (IPI)

SWOT-ANALYSE op basis van het evaluatieonderzoek

STERKTES

- In de stad en de provincie Antwerpen vlotter duale trajecten maatschappelijke oriëntatie (MO) – Nederlands als tweede taal (NT2) mogelijk.
- Project met analfabeten in Antwerpen, geïntegreerd traject van zes maanden (intensief, doelgericht, integratie naar inhoud, co-screenings).
- In grote onthaalbureaus differentiatie MO (naast taal) en loopbaanoriëntatie (LO) voor laaggeschoolden en anderen.
- In Brussel, Gent, Antwerpen, provincie Antwerpen, Limburg goede afstemming MO-NT2.
- Gent: NT2 zoveel mogelijk heterogeen naar moedertaal.
- Huis van het Nederlands (HvN) neemt regierol afstemming aanbod in regio goed op.
- HvN streven naar zo groot mogelijke homogeniteit naar leervermogen.
- Centrale intake door HvN in meeste regio's.
- In Gent Antwerpen, Brussel (deel) en Limburg reserveert/schrijft HvN rechtstreeks in bij de scholen. Hierdoor uitval lager.

Verminderen uitval door:

- Doorverwijzing door HvN naar school met plannetje, openbaar vervoer...
- Doorgeleiding naar MO is de voorbije jaren verbeterd.
- Sommige onthaalbureaus hebben een integrale aanpak in trajectbegeleiding (andere eerder administratief).
- De meeste onthaalbureaus hebben richtlijnen i.v.m. opvolging door trajectbegeleider.
- In Gent wordt systematisch gezocht naar kinderopvang voor het hele traject waar nodig.

ZWAKTES

- Het afsluiten van een contract gaat nog steeds niet gepaard met het afsluiten van een trajectplan in functie van de specifieke doelstellingen van de nieuwkomer.
- Beperkt avondaanbod NT2, zeker bij de centra voor basiseducatie (CBE).
- CBE bepaalt lesmomenten zonder (veel) inspraak inburgeraar
- Gebrek aan intensieve cursussen NT2
- In landelijke gebieden is de instroom inburgeraars voor een specifiek aanbod NT2 beperkt, hierdoor 'restwacht-tijd' om groep vol te krijgen.
- Flexibele trajecten zijn niet compatibel met de nieuwe MO methodiek, daarom vaak apart aanbod voor werkenden (nodig).
- Nog geen instaptoets MO, inschatten behoefte MO moeilijk voor VDAB, OCMW, ...
- In West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen (nog) geen goede afstemming MO-NT2

Uitval door:

- In West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen inschrijving NT2 door inburgeraar zelf.
- HvN kent aanbod CBE te laat en mag niet rechtstreeks inschrijven, grote uitval indien wachtlijst en nadien uitnodiging met brief.
- Te weinig communicatie tussen aanbodverstrekkers en onthaalbureaus.
- Enkel tijdens MO kinderopvang 'voorzien'
- Trajectbegeleiders hebben soms te weinig methodische handvaten of leidraden voor opvolgingsgesprekken
- Vinden van werk is vaak een reden voor uitval

OPPORTUNITEITEN

- Ontwikkeling instaptoets MO voor screening behoefte.
- VMC stimuleert invulling trajectbegeleiding vanuit geïntegreerd doelenkader.
- Concepten van VMC voor trajectbegeleiding hebben hun waarde maar vaak weinig concreet
- Centra voor volwassenenonderwijs (CVO) hebben de mogelijkheid om 'vertraagde cursussen' in te richten (180u i.p.v. 120u), zij het dat er voorlopig maar een beperkt aanbod is voor traaglerenden na richtgraad A2.

RISICO'S

- Personeelsverloop bij de onthaalbureaus.
- Verschillende interpretatie van het hoofdperspectief.
- Technische koppeling van matrix met CVO's en CBE's loopt niet altijd goed.
- Er zijn amper structurele afspraken over duale trajecten tussen onthaalbureau en HvN en tussen VDAB en HvN
- Niveaubepaling NT2 verschillend in regio's.

Verslag van de besprekingen in de werkgroep

Hoe het aanbod MO- NT2 – LO beter op elkaar afstemmen?

- Men gaat ervan uit dat de volgorde in een inburgeringstraject de volgende is: MO- NT2 - LO. In de praktijk volgen mensen vaak al NT2 op het ogenblik dat ze een inburgeringscontract sluiten. Ofwel beginnen mensen hun inburgeringstraject met NT2 omdat er nog geen aanbod MO is. Op het ogenblik dat de inburgeraar dan moet instappen in de cursus MO en voor zover het aanbod MO en NT2 niet op elkaar zijn afgestemd, moeten heel wat inburgeraars stoppen met NT2 om MO te kunnen volgen.

Dit probleem stelt zich vooral in landelijke gebieden. Er moet daarom gezocht worden naar een manier om ook in landelijke gebieden vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Hoe kunnen de zaken beter georganiseerd worden? Indien NT2 geen 'lesvrije dagen' in een week heeft, is het moeilijk om in te stappen in MO tijdens NT2. In Oost-Vlaanderen is er slechts één lesvrije dag NT2 om MO te geven. In Limburg is er afstemming tussen NT2 en MO, waarbij de ene partner enkel in voormiddag een aanbod voorziet en de andere partner in namiddag. Maar indien de inburgeraars zich voor de lessen in de namiddag naar Hasselt moeten verplaatsen, is dit niet altijd evident.

Het heeft echter ook te maken met het feit dat de groep inburgeraars heterogeen is en dat inburgeraars verschillende doelstellingen hebben. In Limburg vb. moeten sommige mensen 10 maanden wachten eer ze een gepast aanbod krijgen.

In Antwerpen is er door de grote instroom van nieuwkomers een groot aanbod NT2, zowel in het weekend, 's avonds als in de week. Door de veelheid aan instapmomenten NT2 en de mogelijkheid om de cursus MO te combineren met de cursus NT2 binnen dezelfde periode kunnen mensen daarom snel instappen in een aanbod NT2 dat niet in conflict komt met het aanbod MO.

- Is het een optie om MO in de eigen taal los te laten? MO in eigen taal organiseren is op verschillende plaatsen voor bepaalde taalgroepen niet evident. Indien er maar 1 à 2 instapmomenten zijn op een jaar moet een inburgeraar vaak meer dan 6 maanden wachten. Voor sommigen moet 'MO in eigen taal' niet als een heilige koe beschouwd worden, maar moet hier op een pragmatische manier mee omgesprongen worden. Voor anderen is MO in eigen taal juist een sterk punt, omdat men op die manier niet hoeft te wachten tot men Nederlands spreekt voor de eerste kennismaking met onze samenleving.

Maar ... indien men al NT2 kan volgen omdat er niet meteen een instapmoment MO is, en men een jaar of langer moet wachten op die instap MO, heeft MO in eigen taal dan nog wel zin? Is het dan niet beter om snel in een Nederlandstalige MO in te stappen of NT2 en MO te combineren? Voor een aantal taalgroepen moet men zoeken naar andere constructies, samen met de aanbodverstrekkers NT2. Vooral voor de kleine taalgroepen is het moeilijk een groep MO vol te krijgen. Probleem is wel dat dit vaak zwakkere leerlingen zijn. MO in het Nederlands is voor deze groepen niet evident.

- NT2 en MO nog te vaak 'concurrerende sectoren'. Ze zouden meer geïntegreerd moeten werken. Er zou een betere samenhang zijn mochten de onthaalbureaus en aanbodverstrekkers werken aan een gemeenschappelijk project. Durft een onthaalbureau aan de aanbodverstrekkers NT2 zeggen: jullie moeten jullie aanbod intensieve cursussen uitbreiden?
- Zou men het aanbod meer over de provinciegrenzen heen moeten organiseren? In Oost-Vlaanderen centraliseert men de talengroepen en moet men daarom nooit lang wachten op een aanbod MO. Het probleem is dat het aanbod NT2 niet gecentraliseerd is. Het kan dus goed zijn dat een inburgeraar snel in MO kan instappen maar nadien heel lang (tot een jaar of langer) op NT2 moet wachten, MO en NT2 zouden dus beter op elkaar moeten afgestemd worden. Een mogelijke piste zou zijn om MO niet meer te centraliseren maar decentraal aan te bieden daar waar ook de cursus NT2 georganiseerd wordt. Deze piste heeft echter een aantal nadelen. Door deze versnippering ontstaan kleine groepen die dan MO volgen in of dicht tegen hun woonplaats. Bovendien zijn deze groepen te klein om rendabel te zijn en komt de kwaliteit onder druk te staan doordat elke docent op zijn eilandje de cursus MO moet voorbereiden. Bij een centrale werking kunnen docenten MO samen op één werkplek voorbereiden en van en met elkaar leren. Dit verhoogt de kwaliteit
- Voor analfabeten is het heel moeilijk te wachten op een bepaald niveau van Nederlands, alvorens verder te gaan. Voor hen is het beter MO-NT2-LO te integreren. Het is belangrijk na te gaan welke aspecten uit LO cruciaal zijn en deze mee geven in eigen taal. Anderzijds is CBE ook met MO bezig. Andere zaken kunnen wel uitgesteld worden tot ze een bepaald niveau van Nederlands hebben.
- Is het een optie om NT2 enkel voor inburgeraars te organiseren? In sommige plaatsen zijn het al voornamelijk inburgeraars.
- Uit het onderzoek is gebleken dat de trajectbegeleider van het onthaalbureau deels de rol van VDAB overneemt door sturing naar een bepaald aanbod LO. Hier is de regie op de verkeerde plaats. Samen met de VDAB bepaalt de trajectbegeleider van het onthaalbureau de inhoud en de richting van LO en volgt die verder op. Het is echter VDAB – en niet de trajectbegeleider - die dit praktisch en organisatorisch aanstuurt.
- Niet alleen de aanbodverstrekkers maar ook andere instanties moeten meer rekening houden met de inburgeraars. Men verplicht inburgering, maar er is in bepaalde regio's nauwelijks openbaar vervoer om in de lessen te geraken. Men moet dus meer rekening houden met inburgeraars, zodat ze ook meer kunnen participeren.
- Een aantal zaken van de afstemming van het aanbod kan men verbeteren door organisatorische aspecten aan te passen (cf. supra). Maar doelgericht en geïntegreerd werken vraagt ook een andere aanpak. Dit kan enkel door te investeren in betere en intensievere trajectbegeleiding. Daarom moet men trajectbegeleiding centraal stellen.

Hoe omgaan met het gebrek aan kinderopvang?

Uit het onderzoek blijkt het gebrek aan kinderopvang één van de cruciale redenen voor uitval te zijn. In sommige onthaalbureaus zijn er afspraken met Kind en Gezin voor sociale en occasionele opvang.

- In Brussel heeft het onthaalbureau afspraken met enkele Nederlandstalige kribbes, maar de opvang kan slechts tot 3 à 6 maanden, dus meestal is dit nog geen afdoende oplossing.
- In Gent werkt het onthaalbureau samen met Kind en Gezin maar zijn er nog steeds wachttijden.
- Het onthaalbureau Antwerpen financiert zelf de kinderopvang voor een 200-tal personen. Het kost echter € 120.000 om deze plaatsen te reserveren tijdens MO en een deel tijdens NT2.
- Tijdens de trajectbegeleiding wordt de nood aan kinderopvang ook opgenomen, maar enkel via intensievere begeleiding vindt men ook oplossingen. Meestal kan de trajectbegeleider hiervoor echter niet de nodige tijd vrijmaken.

- De pistes met opvang via 'De gezinsbond', kinderopvang in het onthaalbureau of in een kinderdagverblijf in de nabije omgeving waarmee het onthaalbureau nauw samenwerkt, enz., zijn nagegaan. De verschillende onthaalbureaus zoeken dus wel andere oplossingen voor het probleem 'kinderopvang'.

Hoe werk en inburgering combineren?

- Het vinden van werk is vaak een reden tot uitval. Flexibele trajecten waarbij de inburgeraar slechts een deel moet volgen, is niet realistisch. Dit verstoort o.a. de groepsdynamiek. Daarom organiseren de onthaalbureaus liever een aanbod apart voor werkenden, op zaterdag. Maar ook dit is niet eenvoudig, omdat mensen vaak in wisselende uren werken/shiften. Het huidige systeem van flexibele trajecten werkt dus niet goed.
- Is het een optie om voor werkenden het inburgeringstraject over vijf jaar te spreiden? Maar ... duurt dit dan niet veel te lang? Wat heeft men na vijf jaar nog nodig aan informatie over inburgeren? Maar als men NT2 en MO enkel in het weekend kan volgen, is men wel lang bezig. CBE duurt nu sowieso al heel lang, tot 600 uren als men alfaklant is.
- De inburgeraars kunnen in principe educatief verlof vragen voor MO en NT2, maar dit durven ze meestal niet. Hiervoor zou het beter zijn afspraken te maken op sectorniveau, in plaats van dit over te laten aan de individuele inburgeraar.
- Kent de Vlaming inburgering?
- Is de bevolking wel op de hoogte van de initiatieven/het inburgeringsbeleid? De reguliere sector kent het beleid en haar aanbod te weinig. Moeten de onthaalbureaus meer reclame maken bij de autochtone bevolking? Moet het onthaalbureau zorgen voor participatieprojecten (vb. stadsklap), om op die manier het beleid bekender te maken?
- Door slechts enkele succesverhalen in de media te brengen, denken veel Vlamingen dat inburgeraars na één jaar Nederlands zouden moeten kunnen spreken, werk hebben, enz. De groep inburgeraars is echter zeer divers en voor de groep laaggeschoolden is het allemaal niet zo evident.

Kent de Vlaming inburgering?

- Is de bevolking wel op de hoogte van de initiatieven/het inburgeringsbeleid? De reguliere sector kent het beleid en haar aanbod te weinig. Moeten de onthaalbureaus meer reclame maken bij de autochtone bevolking? Moet het onthaalbureau zorgen voor participatieprojecten (vb. stadsklap), om op die manier het beleid bekender te maken?
- Door slechts enkele succesverhalen in de media te brengen, denken veel Vlamingen dat inburgeraars na één jaar Nederlands zouden moeten kunnen spreken, werk hebben, enz. De groep inburgeraars is echter zeer divers en voor de groep laaggeschoolden is het allemaal niet zo evident.

Werkgroep 2: Trajectbegeleiding op maat voor inburgeraars met een professioneel perspectief

Moderator: Veerle Depauw - Diversiteits- en kansengroepenmanager VDAB

Verslaggevers: Liesbet Van den Wijngaert & Yannick De Cocquéau Des Mottes -VDAB (IPI)

SWOT-ANALYSE op basis van het evaluatieonderzoek

STERKTES

- We gaan steeds meer naar een geïntegreerd trajectaanbod op maat van specifieke groepen (experimenten met geïntegreerde trajecten o.a. voor analfabeten en voor hoger opgeleide allochtonen).
- Co-screening VDAB - onthaalbureau (één-loket).
- Laagdrempelig op vlak van talenkennis. (1)
- Groeiende aandacht en betere samenwerking VDAB-onthaalbureau rond EVC, EVK en erkenning van diploma's.
- Duidelijkere afbakening van de regisseursrol van elke partner binnen het inburgeringsbeleid.

(1) O. klaagt erover dat 'zelfs voor jobs als strijken, oude kleding sorteren, rekken vullen in een supermarkt, de mensen willen dat je perfect Nederlands kan spreken'. (20, attest, V, 29, Turkije, huwelijksmigrant, MO)

L. voegt eraan toe dat het op sommige plaatsen zo is, dat je niet aangeworven wordt, als je niet goed Nederlands spreekt of je bent geen Belg. Maar hij noemt het geen discriminatie. Hij zegt: 'Ik vind het ook normaal dat sommige werkgevers dat zo doen en Belgen willen. Want als een Turk niet goed Nederlands spreekt en hij moet iets doen en begrijpt het niet en doet het fout ... Begrijp je wat ik zeg? (18, attest, M, 29, Turkije, huwelijksmigrant, MO).

ZWAKTES

- Beperkte toegang tot Zelfstandig Ondernemerschap (ZO). Er is weinig aandacht voor ZO in oriëntatie en bovendien is de taaltoets Entrespiegel op NT2 niveau 2.2. (2)
- In sommige regio's wordt loopbaanoriëntatie (LO) niet frequent genoeg georganiseerd. Dit leidt tot wachtlijsten en uitval.
- Aanbod LO voor werkende inburgeraars is onbestaande / onvoldoende uitgebouwd. (3)
- Beperkt aanbod LO voor analfabeten, hooggeschoolden, personen met psychische problemen, oudkomers.

(2) A., die in België gestudeerd heeft, vraagt zich af onder welke omstandigheden ze hier in bijberoep mag werken. Deze vraag, zo beseft ze, is veel te specifiek om in het kader van een cursus MO te behandelen. Ze heeft zelf alle instellingen gebeld en gevraagd welke papieren ze daarvoor nodig had. Het zou haar erg geholpen hebben, mocht ze in het kader van een inburgeringstraject bij iemand terecht zijn gekomen, die haar had kunnen helpen doorheen heel de bureaucratische molen. Maar ze geeft toe dat haar vragen zo specifiek waren, dat ook de trajectbegeleider haar hierin niet zou hebben kunnen helpen. Ze is dan met haar vragen ook niet naar haar trajectbegeleider toe gestapt. Zij vond dat de cursus te weinig op maat was, dat het teveel 'eenheidsworst' was die iedereen moest smaken en dat er te weinig vertrokken werd van haar concrete problematiek in haar concrete situatie (16, geen attest, V, 32, Rusland, erkend vluchteling, MO).

Ook F. had deze ambitie. Maar ze heeft haar plannen gewijzigd naarmate ze hier langer was. Voor haar was het verplicht volgen van een cursus een drempel. Ze had gedacht dat het makkelijker zou zijn om zelfstandige te worden (14, attest, V, 27, China, huwelijksmigrant, HO).

(3) Eén van de respondenten, die in Iran gestudeerd heeft en zich bijgeschoold heeft tot tandtechnicus in België, werkte tot voor kort als klusjesman aan een minimumloon. Hij heeft besloten om toch te stoppen met werken om beter Nederlands te leren, omdat hij voor zichzelf heeft vastgesteld dat zonder een betere taalbeheersing, hij altijd vastzit in een circuit van kwalitatief lage jobs (11, attest, M, 38, erkend vluchteling, HO).

Eén van de vrouwen die we geïnterviewd hebben, werkt deeltijds. Zij werkt twee dagen per week als poetsvrouw, op zaterdag gedurende vier uur en op zondag gedurende drie uur bij een familie, die familie is van haar echtgenoot. Het is gemakkelijk voor haar dat ze tijdens het weekeinde kan werken, zodat haar man op de kindjes kan passen. Indien deze job voor haar zou wegvallen, zou ze geen andere job zoeken, om toch voor haar kinderen te kunnen zorgen (17, attest, V, 33, Thailand, huwelijksmigrant, LO).

OPPORTUNITEITEN

- Verdere afstemming tussen de verschillende onderdelen van het primaire traject. Dit zal resulteren in kortere trajecten die als één geheel gezien worden en in minder nodeloze overlappingen. (4)
- Ontwikkeling van een eenvoudig screeningsinstrument / indicator voor de partners om snel de nood aan MO te kunnen polsen en onnodige doorverwijzingen te vermijden.
- Meerwaarde van de verschillende partners beter duiden en zichtbaar maken om doorverwijzingen te optimaliseren.
- Uitval minimaliseren door een performant cliëntvolgsysteem.
- Tegelijk werken aan behoeften op korte termijn en ambities op lange termijn (bieden van realistische perspectieven). (5)
- Aanbod loopbaanbegeleiding realiseren in functie van jobs op maat.
- Provinciaal aanspreekpunt als een soort expertcoach.

(4) B. was niet verplicht de inburgeringscursus te volgen, dus ze heeft het ook niet gedaan. Ze ziet er het nut niet van in, vermits in de school waar ze Nederlands leert, er ook les gegeven wordt over inburgeringsgerelateerde zaken. Ze heeft in het kader van haar Nederlandse lessen de VDAB bezocht, het station bezocht, geleerd over huisvestingsmaatschappijen, afval, het koningshuis, etc. Voor haar bieden de lessen Nederlands een volwaardig alternatief. Bovendien vond haar echtgenoot het niet nodig dat zij al die dingen leerde in een inburgeringscursus, omdat hij al deze zaken al kent. In zijn ogen zou het meer een last voor haar zijn dan een hulp om al deze dingen opnieuw te moeten leren. En zolang het goed blijft gaan in hun huwelijksrelatie, is er ook geen probleem. (17, niet gestart, M, 40, Rusland, erkend vluchteling, HO)

What would take me two years to learn on my own, now took me two months.' (11, attest, M, 38, Iran, erkend vluchteling, HO)

(5) W. heeft een jaar gewerkt met een GESCO statuut en werkt nu als vrijwilliger bij een communicatiebureau. Hij hoopt op deze manier ervaring op te doen, om door te kunnen groeien naar een goede job (1, attest, M, 41, Kongo, erkend vluchteling, HO).

M. heeft een doctoraat in geschiedenis. Zij werkt als poetsvrouw bij een CAW als Wep+. Ze vindt het moeilijk, om zo onder haar niveau te werken. Maar ze heeft het inkomen nodig en vindt het beter te werken dan nodeloos thuis te zitten. Ze hoopte door te gaan werken, haar taalniveau te verbeteren, door de contacten met collega's te hebben. 'Dat is niet gelukt', zegt ze. 'Ze zijn bezig met hun werk en hebben geen tijd om te praten. Dat is jammer.' (7, attest, V, 41, Rusland, erkend vluchteling, HO)

O. was 50 jaar toen hij naar hier kwam. Hij heeft zich gedurende zes jaar herschoold door een diploma elektronica te behalen.

Maar hij heeft nooit werk gevonden in die richting. Hij vertelt dat hij het 'erg jammer vindt en dat hij gedurende zeven jaar alles gedaan heeft om te werken, tevergeefs'. Zijn herscholing tot elektronicus heeft er ook niet voor gezorgd dat hij een job heeft kunnen vinden. 'La grande problème pour trouver le travail, c'était l'âge. L'âge et la formation.' Hij denkt dat als hij een opleiding als verpleger had gevolgd, dat hij wel had kunnen werken. Dan had hij drie jaar moeten studeren, maar had hij naar eigen zeggen, ondanks zijn leeftijd, wel werk gehad (1, geen attest, M, 64, Kongo, erkend vluchteling, HO).

K. volgt een opleiding bij VDAB. Voorheen heeft hij vooral interimjobs gedaan, maar hij is op zoek naar stabiliteit in zijn werk. 'Ik wil werken, normale uren, van maandag tot vrijdag. Ik heb familie en ik vind dat belangrijk. Ik wil werken en andere kant van het leven. In de weekeinde familie bezoeken, etc. Ik wil ook vast werk, geen werk, twee dagen, drie dagen.' Zonder het inkomen van de RVA, zou hij de opleiding niet kunnen volgen en geen nieuwe start maken (3, niet gestart, M, 31, huwelijksmigrant, MO).

D. zegt dat hij zijn huidige werk, in de koelcel van een groentenverwerkende fabriek, heeft gevonden via een interimkantoor. Maar nu is hij op zoek naar een job met meer perspectief om een carrière uit te bouwen, een 'white collar job'. Hij vraagt zich daarbij af of hij zolang gestudeerd heeft om dit soort interim jobs te doen in een fabriek. Vandaar dat hij zich wil richten op andere kanalen om zo een betere job te vinden (4, niet gestart, M, 26, Kameroen, huwelijksmigrant, LO).

R. zegt expliciet dat ze heeft moeten leren solliciteren door 'trial and error'. 'Sollicitatietraining zou me erg geholpen hebben. Vroeger legde ik bij een sollicitatie mijn hart open en bloot. Ik zou meteen mijn negatieve kanten ook verteld hebben. Dat zou ik niet meer doen.' (6, niet gestart, V, 24, Rusland, huwelijksmigrant, HO).

RISICO'S

- Vrijstellen van LO door onthaalbureaus omwille van werk.
- Inburgeraars die willen werken worden niet meer systematisch naar de VDAB doorverwezen.
- Trajectbegeleiders nemen de rol van een partner over zonder daarom over de nodige expertise te beschikken. Het is de VDAB-consulent die beslist over nood aan MO maar de trajectbegeleider van het onthaalbureau neemt de rol VDAB-consulent over.
- Grote heterogeniteit naar taalniveau bij LO, maakt lesgeven niet evident.
- Gebrek op centraal niveau aan adequate VDAB-intakeleidraad.
- Te weinig informatiedoorstroom van het centrale naar het regionale niveau en naar uiteindelijke vertaling door de consulent.
- Afstemming onthaalbureau – VDAB niet eenvoudig door ontbreken van een aanspreekpunt per onthaalbureau.

Verslag van de besprekingen in de werkgroep

Hoe werk en het volgen van een inburgeringstraject combineren?

- 50% van de rechthebbenden starten niet. Door de instroom te verhogen kan men meer groepen organiseren en dus meer gedifferentieerd gaan werken. Meer instroom zorgt er tevens voor dat landelijke regio's groepen sneller vol krijgen en er dus een frequenter aanbod kan komen. Dit impliceert wel het inzetten van meer middelen.
- Er is nood aan verdere flexibilisering van het NT2-aanbod. Men kan NT2 aanbieden via taalcoaches. Dit zorgt voor meer flexibiliteit (zeker van belang voor werknemers), zij het dat de doelstelling sterk verschilt van deze van de basiscursus NT2. Men kan het aanbod NT2 buiten de werkuren verbeteren of de basiscursus NT2 aanbieden via NodW (Nederlands op de Werkvloer). Dit zorgt wel voor extra belasting voor de werkgever vermits dit aanbod tijdens de werkuren plaatsvindt. Wie is hier best voor geschikt (Onderwijs, VDAB, ...)?
- Contactleren/afstandleren kan als optie aangeboden worden (= individueel / op maat). Aandachtspunt hierbij is dan wel dat laaggeletterden niet per definitie van dit aanbod uitgesloten blijven.
- Modulair aanbod kan meer op maat aangeboden worden door te werken met testen die kunnen leiden tot vrijstelling van bepaalde onderdelen. Op die manier kan men meer inspelen op individuele noden.
- Bepaalde info zou bijvoorbeeld kunnen worden aangeleverd in de vorm van infomarkten waar elke inburgeraar dan precies die info kan verkrijgen waarnaar hij/zij op zoek is.
- Personen die met hun inburgeringstraject stoppen omwille van werk zouden door het onthaalbureau toch nog moeten worden opgevolgd door bijvoorbeeld te voorzien in een aanbod "Inburgering op de Werkvloer".
- De inburgeringsdoelen zouden kunnen worden opgenomen binnen een IBO (individuele beroepsopleiding) zodat personen die beginnen te werken hun inburgeringstraject kunnen verder zetten.
- De impact van bepaalde keuzes moet duidelijker naar voor komen.

Hoe loopbaanoriëntatie (LO) en maatschappelijke oriëntatie (MO) beter op elkaar afstemmen?

- Hoe uitgebreid dient de info over de verschillende mogelijkheden op professioneel vlak te zijn binnen MO? Het is aangewezen om af te bakenen wat in MO en wat in LO te behandelen. In elk geval moet de informatie die absoluut nodig is om een bewuste perspectiefkeuze te kunnen maken reeds binnen MO worden gegeven.
- Bij het project voor Hoger Opgeleide Allochtonen in Antwerpen heeft men vastgesteld dat er een grote mate van overlap is tussen MO en LO. Overlap is anderzijds niet steeds problematisch omdat MO en LO in verschillende taal georganiseerd worden. Dit geldt zeker voor lager geschoolden waar herhaling zijn nut kan hebben.
- De nood wordt onderkend om regionaal samen te zitten (VDAB – onthaalbureau) om de inhoud van MO en LO optimaal op mekaar af te stemmen.
- Welke rol krijgt het OCMW in dit geheel? Personen hebben vaak al een traject lopen bij het OCMW, waar vele aspecten van de perspectiefbepaling al aan bod kwamen, op het ogenblik dat ze met inburgering starten Zijn we niet dubbel bezig? Afstemming is aangewezen.
- Binnen het Volwassenenonderwijs bestaat de modulaire opleiding Socio-Culturele Integratie. Er zou moeten nagegaan worden wat dit aanbod precies inhoudt en in hoeverre dit, vb. voor mensen die werken en avondonderwijs volgen bij het CVO, als alternatief kan dienen voor het aanbod MO.

Hoe een meer doelgericht, geïntegreerd en gedifferentieerd aanbod realiseren?

- Trajecten moeten meer als één geheel worden aangeboden waarin de inburgeraar een duidelijke rode draad ziet die hij/zij kan blijven volgen (geïntegreerde trajecten). Partners in het algemeen veel sneller samenbrengen, elk vanuit zijn sterktes laten bijdragen en elkaars expertise ook erkennen, zal hiertoe bijdragen.
- Perspectiefbepaling is een cruciaal aspect van het inburgeringstraject. Het hebben van meerdere perspectieven (vb. op korte en op lange termijn) of het veranderen van perspectief moet wel mogelijk blijven.
- VDAB zou eigenlijk al veel vroeger in het inburgeringsproces moeten worden betrokken (bvb. competentiebepaling kan essentieel zijn voor perspectiefbepaling maar als de inburgeraar nog geen basiskennis Nederlands heeft, is het moeilijk in te schatten of het iets niet kunnen van een persoon te wijten is aan een gebrek aan competentie of aan het niet begrijpen van de instructies.
- De doelstellingen van een gedifferentieerd aanbod zijn heel goed maar we moeten wel continu in het oog houden om mensen op die manier niet in hokjes te duwen. Bovendien is het de kunst om de vele kansen zichtbaar te maken zonder valse verwachtingen te creëren (evenwicht).
- Bij een aanbod op maat wordt de doelgroepbepaling (en dus screening) des te belangrijker. De huidige doelgroepen (bvb hoog- / laaggeschoold) zijn divers / heterogeen en hebben te maken met erg verschillende randvoorwaarden. Maatwerk vraagt ook grote investeringen in tijd en middelen. Deze moeten dan ook consequent worden vrijgemaakt.
- De frequentie van organisatie van de verschillende onderdelen van het inburgeringstraject moet zo hoog mogelijk liggen zodat naadloos van het ene deel naar het andere kan worden overgegaan. Er is nood aan intensiever aanbod NT2 voor alle doelgroepen.

Hoe het zelfstandig ondernemerschap een plaats geven binnen in het primaire traject?

- Zelfstandig ondernemerschap (ZO) is een complex en divers gegeven. Het is dan ook geen evidentie om ZO een plaats te geven binnen een inburgeringstraject. Bovendien hebben lesgevers van het onthaalbureau en de VDAB vaak onvoldoende specialistische kennis over ZO om dit ten volle tot zijn recht te laten komen bij de perspectiefbepaling en de loopbaanoriëntatie. Syntra / Unizo zou hier meer ondersteuning in kunnen bieden.
- Screening voor en toeleiding naar het zelfstandig ondernemerschap vraagt momenteel al een zeker taalvaardigheid. Bepaling van iemands capaciteiten tot ZO zou al zo vroeg mogelijk moeten kunnen. Dit houdt in dat de testen qua taal moeten vereenvoudigen. Aan de andere kant moet iemand sowieso al een zeker taalniveau behaald hebben om het hier als zelfstandig ondernemer te kunnen redden. Maar eerst perspectief bieden (screening zo vroeg mogelijk) en dan verder investeren in taal is beste optie.
- In de beroepsgerichte modules (opleidingen) moeten steeds beide pistes - uitoefenen van de job in loondienst of op zelfstandige basis - aan bod komen.
- De inburgeraar zal tijdens het hele traject naar zelfstandig ondernemerschap nood hebben aan ondersteuning en begeleiding.

Werkgroep 3: trajectbegeleiding op maat voor inburgeraars met een sociaal perspectief

Moderator: Sabine Van Cauwenberge - stafmedewerker VVSG (IPI)

Verslaggever: Lucy Vereertbrugghen - projectmedewerker etnisch-culturele diversiteit (VVSG)

Een inburgeraar met sociale zelfredzaamheid als hoofdperspectief, zal in eerste instantie geen bijkomende competenties verwerven via werk of educatie. Het is dus van belang dat hij op het einde van het primaire traject zelfstandig zijn weg kan vinden naar het reguliere aanbod van sociaal-culturele voorzieningen en naar maatschappelijke participatie in het algemeen. Dit kan gaan over heel uiteenlopende zaken zoals contacten uitbouwen met de nieuwe leefomgeving, deelnemen aan het verenigingsleven, vrijwilligerswerk opnemen, etc.. Binnen de trajectbegeleiding moet er systematisch aandacht zijn om inburgeraars vraaggericht te informeren, te oriënteren en toe te leiden naar een sociaal traject.

Deze oriëntering gebeurt evenwel niet in een vacuüm. Het zal geregeld voorkomen dat de inburgeraar ook begeleid wordt door het OCMW. De betrokkenheid van de OCMW's bij het inburgeringsbeleid en de aandacht voor de samenwerking OCMW – onthaalbureau is evenwel nog vrij pril. In het evaluatieonderzoek werd dan ook niet ingegaan op de rol van en samenwerking met het OCMW in het kader van inburgering. Bijgevolg kon voor deze werkgroep geen SWOT-analyse worden voorbereid. De discussie gebeurde hier aan de hand van enkele stellingen.

Elke inburgeraar heeft baat bij een sociaal traject

Elke inburgeraar heeft een sociaal perspectief en heeft er baat bij als er binnen de trajectbegeleiding systematisch aandacht is om hem/haar vraaggericht te informeren, te oriënteren en toe te leiden naar een sociaal traject.

- Er is duidelijk nood bij de inburgeraars aan een traject sociaal perspectief. De onthaalbureaus merken dat er vraag is naar bv vrijetijdsbesteding of vrijwilligerswerk. Het is een nieuw traject voor de meeste onthaalbureaus: er wordt nog maar sinds een zestal maanden rond gewerkt. Er zijn wel knelpunten. Zo kennen de trajectbegeleider het vrijetijdsaanbod niet van elke gemeente of kennen ze de juridische regelgeving rond vrijwilligerswerk onvoldoende.
- Een sociaal perspectief is voor elke inburgeraar belangrijk, dus ook voor die mensen die kozen voor een traject werk of traject educatief. Toch merken de trajectbegeleiders dat inburgeraars die kiezen voor werk of een op-

leiding geen tijd hebben om te investeren in het sociale aspect van hun inburgering. Dit wordt versterkt door de Vlaamse overheid die erg de nadruk legt op tewerkstelling. Een sociaal perspectief uitbouwen vraagt een grote inspanning van de inburgeraar want er zijn verschillende drempels zoals taal, geld en de vrees dat ze niet welkom zijn bij de klassieke 'witte' verenigingen.

- Is het niet beter om voor inburgeraars met psychologische problemen die een professioneel perspectief hebben, te focussen op het sociaal perspectief?

"Er zijn inburgeraars die medische klachten hebben door de traumatische ervaringen die ze hebben meegemaakt in hun thuisland en de nasleep daarvan. Deze respondenten zijn in behandeling van een psycholoog of een psychiater, die ze gevonden hebben via het OCMW of via het onthaalbureau. De psychologische problematiek maakt dat hun perspectief tijdens het volgen van een inburgeringstraject daar sterk door bepaald wordt. Zo stellen we bij een aantal respondenten vast dat ze het gehele traject succesvol hebben doorlopen, een attest behaald hebben met een professioneel perspectief, maar dat ze toch niet aan het werk zijn, omdat er allerlei zaken uit het verleden hen nog achtervolgen. Een professioneel perspectief is niet voor iedereen weggelegd. Het is belangrijk om werk te maken van een aanbod van een (educatief of) sociaal perspectief. (uit deel 3 van het evaluatierapport)"

Een sociaal perspectief is zinvol voor iedere inburgeraar, niet alleen voor mensen met psychologische problemen. Mensen met psychologische problemen moeten psychologische hulp krijgen.

Het is zinvol om in samenwerking met socio-culturele organisaties projecten op te starten die specifiek gericht zijn naar inburgeraars met sociaal perspectief

- Het is belangrijk dat ook de zelforganisaties en federaties betrokken worden bij de uitbouw van het inburgeringstraject.
- Er zijn meer tools nodig voor verenigingen om te werken rond drempels en om hun aanbod te interculturaliseren. Vaak willen ze zich wel openstellen naar nieuwkomers en allochtonen maar weten ze niet hoe. De provinciale integratiecentra kunnen hen hierbij ondersteunen.

Het sociaal traject wordt beter aan de lokale besturen overgelaten

Lokale besturen (gemeenten en OCMW's) staan dicht bij de inburgeraars dan de onthaalbureaus en zijn dus beter geplaatst voor het verzorgen van een sociaal inburgeringstraject op maat. Bovendien zijn heel wat inburgeraars (oudkomers en nieuwkomers) al een tijdje in een stad of gemeente voor ze worden gecontacteerd voor het volgen van een inburgeringscursus. Hebben inburgeraars met een sociaal perspectief eigenlijk wel baat bij een traject op maat bij het onthaalbureau? Is het OCMW niet beter geplaatst om deze inburgeraars een traject op maat aan te bieden?

"Een van de vaststellingen, gerelateerd aan de belangrijke rol van de OCMW-assistent voor bepaalde inburgeraars, is dat de afstand tussen de inburgeraar en de trajectbegeleider of MO-docent groot kan zijn en na het afronden van een traject letterlijk en figuurlijk groter wordt. Door enkele respondenten wordt de OCMW-assistent vermeld als de enige vertegenwoordiger van een publieke instantie, die de inburgeraars helpt in hun inburgeringsproces. De band met het OCMW is voor bepaalde inburgeraars permanent en blijft langer bestaan dan de band met het onthaalbureau. Het is dan ook belangrijk om de OCMW-assistenten die in aanraking komen met inburgeraars expliciet te betrekken en mee aan te sturen vanuit een inburgeringbeleid. Deze assistenten moeten toegerust worden rond specifieke inburgeringsgerelateerde thema's en een zicht hebben op het aanbod in zowel het primaire als het secundaire traject (uit deel 3 van het evaluatierapport)".

- Doordat de invulling van het traject sociaal perspectief nog vaag is, is er overlap met de dienstverlening van de OCMW's. De OCMW's hebben heel wat nieuwkomers bij hun cliënten en werken sowieso met (al) hun cliënten ook rond het sociaal perspectief. Dit maakt deel uit van hun reguliere werking. Bovendien is het OCMW lokaal ingebed en heeft het daarom ook een goed zicht op de lokale context, verenigingen, het aanbod van vrijetijdsbestedingen, educatieve aanbod. Anderzijds kunnen ook de verenigingen of NT2-verstrekken een rol spelen in het traject sociaal perspectief.
- Het is belangrijk dat er geen rolverwarring is. De taak van inburgering is om inburgeraars te informeren en te enthousiasmeren. De onthaalbureaus moeten ook meer zicht krijgen op het aanbod in verschillende gemeenten. Ze moeten in eerste instantie toeleiden. Lokale besturen moeten daarentegen werk maken van het interculturaliseren van hun dienstverlening. Bij besturen met een integratiedienst, moet de integratiedienst dit proces

trekken. Een probleem is dat er bij sommige besturen nog te weinig politiek draagvlak is voor het interculturaliseren. Soms zijn het ook meer praktische problemen en willen ze bijvoorbeeld niet werken met tolken.

- Anderzijds is hier niet alleen een rol weggelegd voor integratiediensten. Ook cultuurdiensten hebben soms nauwe banden met zelforganisaties. En ook OCMW's hebben initiatieven die interessant zijn voor inburgeraars. Zo was er in het OCMW Antwerpen een project rond ICT en cultuur, jeugd en sport en het "samen"project dat nieuwkomers koppelde aan een coach.
- Een betere samenwerking tussen de onthaalbureaus en gemeenten met een integratiedienst is nodig om de inburgeraar gerichter door te verwijzen naar verenigingen of initiatieven. Een structureel overleg tussen alle actoren en goede afspraken rond ketenregie zijn nodig.

Lokale besturen, onthaalbureaus en integratiesector moeten samenwerken zodat onthaalbureaus kunnen toeleiden naar een sociaal traject.

Deze stelling kwam in bovenstaande stellingen aan bod. Samenvattend kan men stellen dat:

- er aandacht nodig is voor goede afspraken tussen de onthaalbureaus en de OCMW's;
- de trajectbegeleiders een beter zicht moeten krijgen op het lokale aanbod om goed toe te leiden;
- gemeenten moeten werken aan een inclusief beleid en hierbij rekening moeten houden met de noden van de inburgeraars (vraaggericht werken);
- het Huis van het Nederlands een rol heeft in het wegwerken van specifieke drempels rond taal;
- de vraag kan gesteld of het coach-idee wel rijmt met de vaststelling dat onthaalbureaus best toeleiden? Coaches kunnen het best geleverd worden door verenigingen, ook het lokaal bestuur kan hier een rol spelen.
- de overgang van het primaire naar het secundaire traject beter kan. Een co-gesprek is een goede formule maar niet altijd haalbaar door de grote aantallen inburgeraars. Trajectbegeleiders krijgen hier te weinig tijd voor.

Bijlagen: ppt HIVA

- de impact van inburgering
- procesanalyse

Interdepartementaal Projectteam Inburgering (IPI)
Agentschap voor Binnenlands Bestuur
Boudewijnlaan 30, bus 70, 2e verdieping, 1000 Brussel

